

Biblická hodina – Reformácia

Stretnutie s inými prúdmi

Po Lipskej dišpute – z neznámeho dôvodu – vzrástla Lutherova popularita. Dodnes historici nevedia, čo presne za tým stojí. Pretože na dišpute nepovedal Martin nič nové, iba opakoval už povedané. A svojim postojom voči Husovi, si skôr poškodil, ako si pomohol. **Jediné, čo môže stáť za jeho úspechom v tej dobe, môže byť kníhtlačiar John Froben z Bazileja.** Bol to muž, ktorý vydal v jednom zväzku viacero Lutherových spisov a ponúkol ich verejnosti. Aj on si týmto pomohol, pretože za pár týždňov sa tento spis rýchlo rozpredal a tak kníhtlačiar oznámil Martinovi, že už má iba 10 výtlačkov a že žiadna kniha, ktorú doteraz vytlačil, nemala taký úspech. Niekoľko sto výtlačkov išlo do Francúzska, Španielska, Brabantska, Anglicka, Švajčiarska. Bývalý spolužiak Lutherovi písal, že aj vo Vatikáne, pod hrozbou smrti, študenti šíria túto jeho knihu. Vďaka tomuto šíreniu Martinových myšlienok sa začalo šíriť hnutie, ktoré neskôr dostalo názov reformácia. Nebolo však osamoteným hnutím. **Pri svojom formovaní bola reformácia ovplyvnená renesanciou a nacionalizmom.**

Renesancia existovala na základe princípov humanizmu. Išlo o životný postoj, v strede ktorého je človek, ktorý by mal absorbovať do svojej existencie všetko – každý kus zemského povrchu do svojho okruhu, každú oblasť poznania do svojich vedomostí, každú stránku života do svojho rozumu. **Človek je vyzvaný, aby si privlastnil všetky zručnosti a výkony, ktoré môže, teda má sa stať všestranným tvorom. Má byť aj dvoran, aj politik, bádateľ, umelec, vedec, finančník, teológ. Dôraz sa dával na klasické jazyky a literatúru antiky,** na filozofov ako boli Aristoteles, Platón a ďalší.

Na jednej strane renesancia neodporovala cirkvi v tom, že mnohí pápeži mali renesančné myslenie a boli tak zosvetáčení, že im rozdielne názory nevadili. **Na strane druhej renesancia bola v určitom zmysle úplným opakom kresťanstva,** pretože kým v strede kresťanstva bol Boh, v strede renesancie človek. Renesancia úplne odmietala Kristovo vtelenie a kríž, teda jasne sa vymedzovala proti základným kresťanským tézám.

V Nemecku napr. došlo k jednej otvorenej zrážke humanistov a cirkvou, ohľadom slobody vzdelania. Jeden bývalý žid Pfefferkorn chcel, aby boli zničené všetky židovské spisy. Proti tomu sa postavil príbuzný Filipa Melanchtona, odborník na hebrejčinu a židovstvo Ján Reuchlin. Protižidovskí nadšenci si získali na svoju stranu inkvizíciu, ale spor sa skončil v prospech Reuchlina, mohol ďalej učiť, no musel zaplatiť všetky súdne spory.

Humanizmus a reformácia mali aj spoločné znaky: právo na slobodné bádanie, Biblia bola spoločnou knihou bádania, zosmiešňovanie úradu pápeža, odpor proti odpustkom.

Z humanistov, ktorí mali vplyv na Luthera spomenieme **Erazma**: bol to silne založený veriaci človek, ktorý dával dôraz na Bibliu a cirkevných otcov. Za úlohu prijal šírenie kresťanských spisov v tlačenej podobe, aby sa kresťanstvo na pôde Európy rozmáhalo. Jednu z Erazmových kníh – Novú zmluvu v gréčtine – používal pri svojich prednáškach o liste Rímskym aj Martin. Erazmus bol známy tým, že veľa študoval a rozširoval obzory vedomostí kresťanov. Toto na Martina pôsobilo priaznivo, zo začiatku ho nazýval potechou a nádejou. Dokonca mal tak blízko humanizmu, že v rokoch 1517-1519 prijal ich myšlienky pogrécťovania si domácich mien – Eleutherios – slobodný, slobodomyselný.

Erazmus napr. tvrdil, podobne ako Luther, že kresťanstvo sa dostalo na zlú cestu: *už nespočíva v láske k blížnemu, ale v nejedení masla a syra v čase pôstu. Že púte sú len okázalé činy, ktoré sa dejú na úkor zodpovednosti za rodinu. Odpustky sú zbytočné pre tých, ktorí sa nechcú polepšiť. Nákladné dary na hrobky svätcov sa mali radšej dať na dobročinnosť. Že ani mníšsky habit neochráni človeka pred peklom, lebo ho nevie ochrániť ani pred všami.*

Obaja boli v rozpore s pápežom – Luther, lebo ohrozovali spásu duší, Erazmus preto, lebo pestovali vonkajšie obrady a bránili slobodnému bádaniu. Dokonca Erazmus podporoval vo svojich spisoch Martinove myšlienky. Zdalo sa, že humanisti sú ba Lutherovej strane, velebili ho ako osloboditeľa od oltárov, ružencov, púti, svätenej vody, spovede, pôstov, od zneužívania cirkevnej kľiatby a okázalosti odpustkov. Lenže humanisti chceli aj náboženstvo dostať pod moc človeka a jeho chápania. Naľakali sa aj hrozby vojen, roztržky medzi kresťanmi, oni chceli pokoj a v reformácii stále tlela iskierka, ktorá mohla všetko zničiť. Erazmus však trpel neustálou nespokojnosťou – pýtal sa: načo študujem, keď Kristus dal všetku múdrosť a pochopenie dojčatám. Potreboval preto pevnú pôdu pod nohami a nezáležalo mu na tom, či ju získa s Lutherom alebo s Rímom. **A tak sa jeho podpora Martina zvrhla na alibizmus: vraj ani poriadne nevie, čo Luther tvrdí, lebo nemal čas a priester sa s jeho spismi oboznámiť a aj preto, lebo dobre po nemecky.** Luthera skôr podporil ako človeka, ktorý si zaslúži spravodlivé vypočutie či napomenutie a nie kľiatby. Zastával teda neutralitu, a človek nie vždy môže zostať neutrálny.

Boli však aj **humanisti, ktorí sa rázne pridali na Martinovu stranu**. Patril k nim **Filip Melanchton**, ktorý videl, že Luther správne pristupuje k Biblii a najmä k učeniu apoštola Pavla. Hoci treba povedať, že aj keď do konca života bol Martinovým priateľom, podporoval aj Erazma a niektoré Lutherove názory pri prekladoch pozmenil v zmysle humanizmu.

Ďalším humanistom, ktorý Luthera podporoval bol maliar **Albrecht Durer**, ktorý experimentoval pri svojej práci dokonca aj s ezoterikou, pohrával sa s otázkou bezmedznej slobody, ale zároveň zistil, že ľudské snaženie sa, je v konečnom dôsledku márne. Keď sa Durer dozvedel o spasení z milosti, chcel sa stretnúť s Martinom a urobiť mu portrét, ako trvalú spomienku na kresťana, ktorý maliara svojimi názormi vytrhol z veľkej úzkosti. Prestal používať svetské a začal maľovať iba evanjeliové motívy (Biblia s jeho obrázkami).

Druhým významným prúdom, ktorý sa spájal s reformáciou, bol **nacionalizmus**. V čase Luthera sa ešte len rozvíjal, pretože v porovnaní s inými krajinami Európy, zjednotenie Nemecka pokračovalo veľmi pomaly. Neexistovala žiadna centrálna vláda, hoci existovala tzv. Svätá rímska ríša, ale bola veľmi veľká a v konečnom dôsledku nad ňou mala moc dynastia Habsburgovcov. *Nemecko bolo rozdelené na malé celky, kde vládli kniežatá a biskupi. Každý sa búril, nikto nezjednocoval – ani šľachta, ani rytieri, a chudobný ľud už vôbec nie. Jediné, čo ich spájalo bol väčší odpor voči Rímu, ako v iných krajinách.*

Martina do určitej miery ovplyvnili najmä **Ulrich von Hutten a Franc von Sickingen**. **Hutten** sa rád predvádzal v brnení a s vavrínovým vencom. Pomáhal vytvárať obraz ideálneho Nemecka, ktoré vypudí nepriateľov zo svojho územia a vytvorí si vlastnú kultúru, schopnú postaviť sa aj vtedajšej talianskej kultúre.

Prvý nepriateľ bola cirkev, ktorá bola často zodpovedná za rozdelenie a rozkrádanie Nemecka. Napísal traktát Rímska trojica, kde vypísal hriechy Ríma: 3 veci sú v Ríme na predaj – Kristus, kňazstvo a ženy. Tri veci Rím nenávidí – koncil, reformáciu a otváranie nemeckých očí. Tri neduhy nech postihnú Rím – mor, hlad a vojna.

Hutten najprv neprípisoval Lutherovi nejaký význam. Napr. Lipskú dišputu vnímal ako hašterenie sa bezvýznamných mníchov a tešil sa, že sa navzájom zničia. Lenže neskôr sa oboznámil s Martinovými názormi a zistil, že nie sú až také odlišné od tých jeho.

Hutten sa najprv obrátil na Maximiliána, aby skrotil cirkev a zjednotil národ, no Maximilián umrel. Oslovil tiež Albrechta z Mohuče, ako nemeckého arcibiskupa, aby sa on stal hlavou nemeckej cirkvi, lenže on vďačil Rímu na biskupstvá a podporu. A tak **sa za Huttenovými myšlienkami vybrali jeho vlastní – rytieri**. Najviac spomedzi nich vynikal **Franz von Sickingen**, ktorý rozmiestnil okolo Frankfurtu vojsko a tak donútil k voľbe cisára. Ponúkal Nemecku spravodlivosť na štýl Robina Hooda. Vyhlásoval sa za obhajcu utláčaných, ktorí často podporovali jeho snahy aj finančne. Hutten sa so Sickingenom stretli a ten sa rozhodol, že bude pomáhať tým, čo trpia pre evanjelium (Hutten mu čítal Lutherove spisy). Hrad, ktorý patril Sickingenovi slúžil ako útočisko pre tých, ktorí utiekali kvôli prenasledovaniu pre evanjelium. Jánovi Reuchlinovi napr. pomohol, aby nemusel platiť dávky. Medzi tými, ktorí boli pod ochranou Sickingena bol aj Martin Bucer, ktorého Luther nadchol v Heildelbergu v roku 1518, následne sa zbavil mníšskeho rúcha a utiekol do lesa, kde žil v skupine utečencov. Hoci Sickingen pozval aj Luthera, ten na také pozvania odpovedal vyhýbavo. Spalatinovi povedal: „nepohrdam nimi, ale nevyužijem ich, iba ak by to bola vôľa Kristova, môjho Ochrancu, ktorý možno inšpiroval aj tohto rytiera“.

Martin však využil podporné listy, aby svojim nepriateľom ukázal, že v prípade prenasledovania nebude musieť utiecť do Čiech, ale že mu pomôžu v samotnom Nemecku. V tom čase napísal: *„z mojej strany sú kocky hodené. Zúrivosť Ríma a jeho blahovôľa sú mi rovnako ľahostajné. Nezmierim sa s nimi a nebudem s nimi ani komunikovať. Odsudzujú a pália moje knihy. Pokiaľ len bude na svete oheň, verejne spálím kanonické právo“.*

Rytieri pomohli Lutherovi zbaviť sa strachu z ľudí a preto sa odvážil v auguste 1520 verejne nazvať pápeža Antikristom. **A hoci stále prežíval vnútorné zápasy, bol presvedčený, že z boja už neujde. Luther, ktorý sa triasol od strachu pred Božou tvárou, prestal mať strach aj z človeka.** No bol rozhodnutý, že sa nevydá cestou nacionalistov: *„nie som ochotný bojovať za evanjelium krviprelieváním. Svet sa dobýja Slovom a Slovom sa spravuje a predstavuje aj cirkev. Tak ako Antikrist powstał bez ľudského pričinenia, tak bez ľudského pričinenia aj padne“.*

Čas, kedy sa v Ríme rozhodovali, čo s Lutherom bude ďalej, Martin využil na písanie spisov – o nich si povieme nabudúce.

ES 517